

Утвърдил:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

.....Психология.....

Магистърска програма: (код и наименование)

Ф	Ф	П	3	4	0	1	1	3

Детско-юношеска и училищна психология /диагностика и консултиране/

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

И	3	0	6

Професионално ориентиране и консултиране в детско-юношеска възраст

Преподавател: проф.дпн Яна Рашева-Мерджанова

Асистент: доц.д-р Моника Богданова

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
	Семинарни упражнения	30
	Практически упражнения (хоспетиране)	
Обща аудиторна заетост		60
Извънаудиторна заетост	Реферат	
	Доклад/Презентация	20
	Научно есе	
	Курсов учебен проект	20
	Учебна екскурзия	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	20
Обща извънаудиторна заетост		60
ОБЩА ЗАЕТОСТ		120
Кредити аудиторна заетост		2
Кредити извънаудиторна заетост		2
ОБЩО ЕКСТ		4

№	Формиране на оценката по дисциплината ¹	% от оценката
	Workshops (информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати)	
	Участие в тематични дискусии в часовете	20%
	Демонстрационни занятия	
	Посещения на обекти	20%
	Портфолио	40%
	Тестова проверка	
	Решаване на казуси	20%
	Текуща самостоятелна работа /контролно	
	Изпит	

Анотация на учебната дисциплина:

Перспективите на икономическия и на обществения живот; на изключително динамично развитие и на консолидация /автономизация на регионалните специфични култури; на резки обрати в националните и международно стопанства, проблематизират както никога до сега професионалната и цялостна жизнена реализация на човека. **На първо място**, изборът на професия, на социална и гражданска позиция, на личен старт, се оказват само началото на редицата от решения с различен характер, които определят динамиката и посоката на жизнения път на личността. Оформят се проблемите на **непрекъснатото личностно и професионално консултиране**. **На второ място**, професията се оказва само едно от направленията на кариерното развитие в цялостния жизнен план на личността и в променящата се социална среда. Оформят се групата проблеми на **ситуационното и мултикултурално личностно консултиране**. **На трето място**, интеграцията между различните сфери на стопанския и обществен живот; разпространето на реалностите извън времето и пространството на тясната професионализация оформят проблемите на **координацията и управлението на факторите за професионално и кариерно, за личностно, за формално и неформално развитие на личността**. **На четвърто място**, в съвременна България младите хора са перманентно в категорията “**рискови**”. Това определя особената и **остра значимост на проблематиката – общосоциална и професионална като базов компонент от подготовката на психолога-консултант**.

Съдържателни особености:

Основните акценти са върху:

- съвременните разбирания и последни международни парадигми в областта на кариерното образование – информирание, консултиране и обучение в единство;
- професионализацията на този вид услуги;
- институционализацията им и разпределянето на професионалните функции и отговорности между различните специалисти в екип – психолози, педагози, специални педагози, медицински лица,

¹ В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

социални работници

- националните политики в тази област и тяхното съгласуване в международни мрежи;

Методически програмата е разработена на теоретично и на практическо равнище. Теоретическото равнище има за задачи да развие способности на студентите да познават, да сравняват, да правят обоснован избор на подходи и методи в полетата на професионалното ориентиране и кариерно планиране на учениците в съвместна работа с техните родители и други значими фактори. Практическото равнище упражнява и консолидира в цялостни ситуации тези способности. **Целта е** както да се систематизира информационната култура на бакалаврите, така и да се изградят и стабилизират компетенции за проектиране, изграждане и ръководство на социалното стабилизиране на хората съобразно техните лични жизнени приоритети и проекти и съобразно обективните реалности. На практическо равнище се използва „**Индивидуалната учебна книга за кариерно планиране**“ и се участва в ателиета по професионално ориентиране в училища.

Очаквани резултати:

компетентни на **базово теоретично равнище** като аргументиране и анализ на съществуващите практики за професионално ориентиране и кариерно образование в международен план; компетентни на **методическо равнище** като избор, използване и оценяване на приложимостта на основни методи и техники по професионално и кариерно ориентиране; компетентни на **практическо равнище** (работа на терен) в отделните среди.

Система и методи на контрол и оценяване:

Портфолиото включва в писмен вид:

- Професионално информиране – симулация на базата на разработена професиограма на професия по избор. – 20%
- Личен кариерен план; - 20%
- Приложение на „Индивидуалната учебна книга за кариерно планиране“ с група лица или отделно лице в детско-юношеска възраст. – 30%

Презентация и дискусии по продуктите – 30%

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1	I ДЯЛ. ПРОФЕСИОНАЛНО И КАРИЕРНО ОРИЕНТИРАНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ КАТО ЕВРОПЕЙСКИ ОБРАЗОВАТЕЛЕН ПРИОРИТЕТ Професионално ориентиране като социално-педагогическо явление. Възникване и развитие на Методиката на професионалното ориентиране – същност, особености, тенденции.	2
2	Основни подходи и модели на професионално	2

	ориентиране.	
3	Системи на професионално ориентиране и консултиране – типология, характеристики, особености в отделните страни и в България.	2
4.	Професиология и професиограми (функционално разработване на професията)– същност и предназначение, структура, особености.	2
5.	Национален класификатор на професиите – дефиниция, предназначение, структура и начин на приложение. Регулирани професии.	1
	<i>II ДЯЛ.</i> <i>ПРОФЕСИОНАЛНО КОНСУЛТИРАНЕ И ФОРМИРАНЕ НА УМЕНИЯ ЗА КАРИЕРНО ПЛАНИРАНЕ НА УЧЕНИЦИТЕ</i>	
6	Професионален/кариерен избор и самоопределение – компоненти, фактори, основни причини за грешки.	2
7	Професия/работа/кариера. Професионални решения в кариерния път. Компоненти и характеристики на съвременната кариера. Умения за управление на кариерата.	2
8	Фактори на професионално ориентиране и взаимодействие между тях.	2
9	Принципи на съвременното кариерно ориентиране и консултиране.	1
10	Диагностични методи и процедури за професионално ориентиране: - диагностика на нуждите от професионално ориентиране; - диагностика на професионална информираност; - диагностика на професионални интереси; - диагностика на професионални способности; - диагностика на професионални ценности.	3
11	Професионално информиране – компоненти, ресурси, изисквания.	2
12	Етапи, форми и методи на професионално консултиране.	2
13	Индивидуална учебна книга (ученическо портфолио) за планиране на кариерата – представяне. Интегрирани техники и инструменти.	3
14.	Практическо персонално моделиране на уменията за управление на кариерата и лично кариерно планиране.	2
15.	Основни и специфични умения на професионалния консултант.	2

Основна:

1. Василев, Д., Я. Мерджанова. *Теория и методика на професионалното ориентиране*. С., 2003.
2. Искрев, Д. *Кариерно образование*. Бл., 2002.
3. Искрев, Д. *Технология на кариерата*. Бл., 2001.
4. Мерджанова, Я. Възрастови тенденции и социално-педагогически интерпретации на структурата на свободното време на съвременното дете. В: *Свободното време на учениците – проблеми и възможности*. Варна, 2005, 76-84.
5. *Рашева-Мерджанова, Я., М. Богданова. Индивидуална учебна книга за кариерно планиране*. С., 2011.
6. *Рашева-Мерджанова, Я., М. Богданова. Европейско кариерно образование и националната перспектива*. С., 2012.
7. Рашева-Мерджанова, Я. Майчино училище в университета – един уникален опит. *Организация и управление на училището и детската градина*. 2006, 6, 125–137.
8. *Рашева-Мерджанова, Я. От динамичен профил към холограмен модел на интересите на личността*. С. 2008.
9. Рашева-Мерджанова, Я. Момчетата и момичетата пред лицето на професионалната ориентация. *Педагогика*, 2005, 2, 65–72.

Допълнителна:

1. Мерджанова, Я. Професионално решение в контекста на кариерата. *Педагогика*, 2001, № 6, 44-58.
2. Мерджанова, Я. *Наръчник по професионално консултиране*. С., 2001.
3. Мерджанова, Я. *Психопедагогическа и професионална диагностика – изследователски инструментариум*. С., 1998.
4. Мерджанова, Я., Б. Господинов. За професионалния профил на социалния работник. *Стратегии на образователната и научната политика*. 2003, 1, 20-32.
5. Радославова, М., Карабельова. *Методи за психодиагностика*. С., 2005.
6. Рашева-Мерджанова, *Генеалогично (параконсултиране)*. С., 2007.
7. Рашева-Мерджанова, Я. Възможната роля на педагогическите съветници за адаптиране на младите учители в професията. *Организация и управление на училището и детската градина*, 2007, 4, 126–142.
8. Стаматов, Р., Б. Минчев. *Психология на човека*. С., 2003.
9. *Терминологичен минимум по професионално ориентиране и трудова заетост*. Център по информационна и издателска дейност. С., 2001.
10. Шулиц, Д. *Психология на развитието. Модели на здравата личност*. С., 2005.

Интернетресурси

1. www.tera.bg/files/Key-Competencies.pdf
2. www.ltf.europa.eu
3. www.elgpn.eu
4. www.mlsp.government.bg/closs/store/metodology.asp
5. *Collaboration in the provision of career guidance services*. Tallin. INNOVE, 2006.

6. Counseling and Career Education in Cyprus – http://www.moec.gov.cy/ysea/pdf/ekthesi_axiologisis_ysea_2010.pdf
7. Lifelong Guidance Policies: Work in Progress. In: A report on the work of the european lifelong guidance policy network, 2008-10. ELGPN. 2010.
8. National Agency for Qualification - <http://www.inlearning.eu/content/national-agency-qualification-anq>
9. Policies for Information, Guidance and Counselling Services, Canada - <http://www.oecd.org/dataoecd/53/35/2500575.pdf>
10. Vocational and professional education and training in Switzerland – http://www.bbt.admin.ch/themen/berufsbildung/index.html?lang=en&download=NHzLpZeg7t,lnp6I0NTU042l2Z6ln1ad1IZn4Z2qZpnO2Yuq2Z6gpJCDdH96e2ym162epYbg2c_JjKbNoKSn6A--
11. EC education – www.fzz.ba
http://www.ec-education.ba/index.php?option=com_content&task=section&id=1&Itemid=2
12. Tera capital global innovation LP – <http://www.teracap.com/pdf/Global%20Innovation%20Fund%20LP%20Agreement.pdf>
www.tera.bg/files/Key-Competencies.pdf
13. European Training Foundation – <http://www.etf.europa.eu/web.nsf/pages/home>
14. European Lifelong Guidance Policy Network – www.elgpn.eu
15. www.mlsp.government.bg/closs/store/metodology.asp
16. Foundation for Lifelong Learning Development INNOVE – www.innove.ee
17. Quality manual
<http://www.nottingham.ac.uk/academic-services/qualitymanual/aboutthequalitymanual.aspx>
18. Quality career services - <http://www.qualitycareerservices.org/about-us.ph>

Дата: 10.12.2012

Съставил: проф. д-н Яна Рашева-Мерджанова

Основни принципи на кариерно консултиране:

1. **Конфиденциалност и доверителност** – в зависимост от естеството на проблема и необходимостта от включване на други значими фактори и лица в

разрешаването му, но гарантиране на сигурност и използване на информацията само за разрешаване на проблема и в интерес на клиента и обществото – **диалогови методи, наблюдение, проективни методи и техники за установяване на режим на доверие и конфиденциалност.**

2. **Обективна рамка на отношенията** – още в самото начало се договарят клиент и консултант приблизително точно каква услуга, за какъв период от време, с какъв точно резултат и продукт, с каква цел ще се опитват да постигнат, кой точно проблем като най-спешен и важен за клиента ще решават – това стимулира личната отговорност и ангажменти на клиента, което е водещо в съвременното корпоративно консултиране – личната активност и отговорност за промените в личния кариерен план; личностноориентирано кариерно консултиране – **чрез интервюто и разговори, упражнението договаряне със себе си; изработване списък на очаквания и лични цели от клиента; диагностични методи за установяване на определени способности, интереси, психични състояния, социални ситуации и взаимоотношения;**
3. **Емпатия и позитивност** – готовност и нагласа да се откриват и установяват ресурсите и положителните, силните страни на личността и нейната среда (емпатия) и работа, консултиране за развитие на тези силни страни – консултациите и решенията се **опират на предимствата, а не на дефицитите**, фокусира се предимно и винаги положителната база, на която да се опре всяка компенсация и „поправка“ на ситуациите – умения за **позитивно интерпретиране** и конструктивна критика на всички резултати и данни при използване на методите.
4. **Приоритетност** – колкото и проблеми да се фокусират и установяват, консултантът подпомага клиента да определи **най-спешните и най-значимите** за него в момента и започва да се работи от тях, учи клиента да формира у себе си умения за живот според приоритети и в различни варианти – проективни методи.
5. **Вариативност** – изработват се винаги повече от един варианти на бъдещо поведение и решения, иначе рано или късно човек се озовава в задънена улица – диагностични и проективни методи; въпрос на интерпретация на данни, диалогови методи; практически методи за опитване на различни дейности; упражнение за мотивирани умения.
6. **Оценностяване** – консултирането е насочено винаги към установяване, формиране, вербализиране, онагледяване, реализиране, обективизиране на пценностна значимост и смисъл на нещата за клиента, обвързване в цялостния жизнен контекст, значими хора, значими цели, значими постижения, значимост за социума. Само тогава нещо остава трайно в поведението на личността – **екстраполиращи методи** – въображаеми пътувания, проектиране на бъдещето, анализ от гледна точка на смисъла и обвързаността на нещата, аналитични методи.
7. **Експертност** – при необходимост консултантът насочва клиента и с друг експерти за подпомагане на решаване на определени аспекти на проблема и на определена негова фаза, както и сам се свързва с тях – обучители (в училище, по езици, за развитие на различни компетентности; медицински лица и специалисти; юристи, от полицията, психолози, треньори – и после при

определянето на цялата гама необходими методи на консултиране, не се притеснявайте, че самите вие не можете да обучавате и да тренирате някои необходими качества и способности на хората, че не можете да ги излекувате, че не можете да предприемете необходимите правни или стъпки за опазване на сигурността и реда на и около клиентите – има си хора за това и вие работите с тях като *в екип* – разполагате и изграждате през годините този свой професионален екип и мрежа с други типове специалисти, с които работите и търсите при нужда – това е професионалната инетрдисциплинност и интересност. *Като консултант вие фокусирате проблема заедно с човека*, който ви има доверие и се е обрнал към вас и го насочвате и подпомагате да вземе своите решения за по-нататъшните си активни действия, с които да си помогне всъщност сам – **диалогови, тренингови, проективни, обучителни методи, практически методи за работа в екип, работа по проекти; .**

8. **Работа в мрежа със значимите фактори около личността** – връзка с подхода на Холанд за взаимодействие личност-среда и на екологичния модел за вземане на кариерни решения – това са значимите други около човека – родители, колеги, приятели, партньори, деца, работодатели и т.н., на определен етап и с негово съгласие, както и по преценка на консултанта, той ги включва за решаването на проблема. Принципът означава, че консултирането не е насочено директно и предимно към промяна на личността, а по-скоро към промяна на начина ѝ на контактуване и комуникация в неговата среда, към оптимизиране на взаимодействието ѝ с нея – това е едно **екологично консултиране**, насочено към оптимизиране и хармонизиране на инетгрирането и живеенето на човек в професионалната и социална среда – **всички видове методи**.
9. **Перспективност** – проблемите се решават **от гледна точка на бъдещето**, а не на миналото и настоящето – когато се изработва решение, му се **предвиждат последиците и вариантите в бъдеще**, за да може клиентът да съпостави тези последици със своите очаквания и намерения и с оглед на тези бъдещи ефекти да направи своя избор, а не от гледна точка на компенсации и равнши на миналото – това е много важен принцип и изисква **изработване на варианти и бъдещи проекции на последиците и ефектите** от определено кариерно решение и с оглед на него – вземане на окончателно такова от клиента – **проеktivни методи – лични кариерни планове; оценка на риска и шансовете на средата; упражнения за професионални цели, проектиране на бъдещата работа – Моята иеална работа**.
10. **Превантивност** – консултантът се опитва да насочи клиента към предусещане и **предвиждане на бъдещи проблеми** в работат и в живота и да се подготви за тяхното решаване или предотвратяване, решения се вземат и планиране на кариерата да се прави от гледна точка на превенция , а не на поправяне и преодоляване на минали проблеми – **в процеса на интервюто; индивидуалната психографска карта – биографични методи, анализ на резултатите и оценката им в средата около личността; аспекти на другите вметоди в етапа на тяхната оцента и анализ на резултатите – от гледна точка на бъдещето**.

Според спецификата на решавания проблем едни или други принципи се оказват водещи и решаващи за успеха и ефективността на консултирането – всички са валидни по принцип, но във Вашата матрица някои ще бъдат приоритетни и това пък определя по-нататък основните дейности и основните методи и инструменти, които се използват, съответно на наличните ресурси, с които се разполага – клиент, ситуация и среда около него, самият консултант. Така че важното за една консултантска матрица е съответствието между всички параметри и компоненти на консултантското взаимодействие – по тези колони. Това е логичното и подходящо за специфичния проблем консултиране.